3. HADİSLERİN KAYNAĞININ TESPİTİ VE TEMEL HADİS KAYNAKLARI

Tabiin dönemi hadis âlimlerinden Muhammed İbn Sîrîn'in (ö. 110/728) şu sözü, hadislerin sıhhatini tespit işinin ve onların dayandığı kaynakların ne denli önemsendiğini gösterir: "Hakikaten bu hadis ilmi, dindir. O hâlde dininizi kimlerden alıp naklettiğinize iyi bakın (إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ دِينٌ فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ دِينَكُمْ)"[18].

Tebe-i tabiin âlimlerinden Abdullah İbnü'l-Mübârek (ö. 181/797) diyor ki: "Bana göre isnad dindendir. Eğer isnad olmasaydı isteyen istediğini söylerdi."[19] Onun şu uyarısı da meşhurdur: "Dininin hüküm ve meselesini isnadsız olarak talep eden kimse, çatıya merdivensiz olarak çıkmak isteyene benzer." Demek oluyor ki isnadı olmayan bir hadisin kıymeti yoktur. Gayrimenkul bir mülk için tapu ne ise hadis için de senet odur.

Öte yandan Yahya b. Maîn (ö. 233/847), "Eğer sahanın otoriteleri olmasaydı şeriatın naklinde geçersiz ve asılsız haberler, bilgiler çok olurdu." der. Gerçekten de tarih boyunca alanın otoriteleri tarafından sened ve metin tetkiki yapılarak ravilerin güvenilir olup olmadıkları ele alınmıştır. Böylece hadislerin sübut ve sıhhat durumları hakkında hüküm verilmiştir.

Senedleriyle birlikte hadis metinlerini ihtiva eden ve Kütüb-i Sitte (altı ana kitap) adıyla bilinen temel hadis kitapları ve müellifleri şunlardır:

1. Buhârî (ö.256/869), el-Câmiu's-Sahîh: Asıl adı, el-Câmiu's-Sahîh e1-müsned min hadîsi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih olan eserde, tekrarlar hariç 4.000 hadis mevcuttur. Kitap, sekiz cilt halinde basılmıştır.

2. Müslim (ö.261/874), Sahîh: Asıl adı el-Müsnedü's-Sahîh olan eser, Sahîh-i Müslim diye meşhur olmuştur. Tekrarlar hariç 4.000 kadar hadis içeren Sahih, beş cilt hâlinde basılmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Buhârî ve Müslim'in eserleri, sahih hadislerden oluştuğu için "Sahîhayn" diye isimlendirilir. Bu iki âlime hadis ilmindeki yerlerinden dolayı "Şeyhayn", eserlerindeki ortak hadislere de "Müttefekun aleyh" denilir.

3. Ebû Davut (ö.275/888), Sünen: 4.800 hadis içeren eser, beş cilt halinde basılmıştır.

4. Tirmizi (ö.279/892), Sünen: Bu kitap el-Câmiu's-Sahîh adıyla da bilinir. Yaklaşık 4.000 hadis içeren Sünen, beş cilt hâlinde basılmıştır.

18 Müslim, Mukaddime, 7.
19 Müslim, Mukaddime, 5; Tirmizî, Sünen, V, 740.

5. Nesai (ö.303/915), Sünen: el-Müctebâ adıyla bilinen eserde 5758 hadis vardır ve sekiz cilt hâlinde basılmıştır.

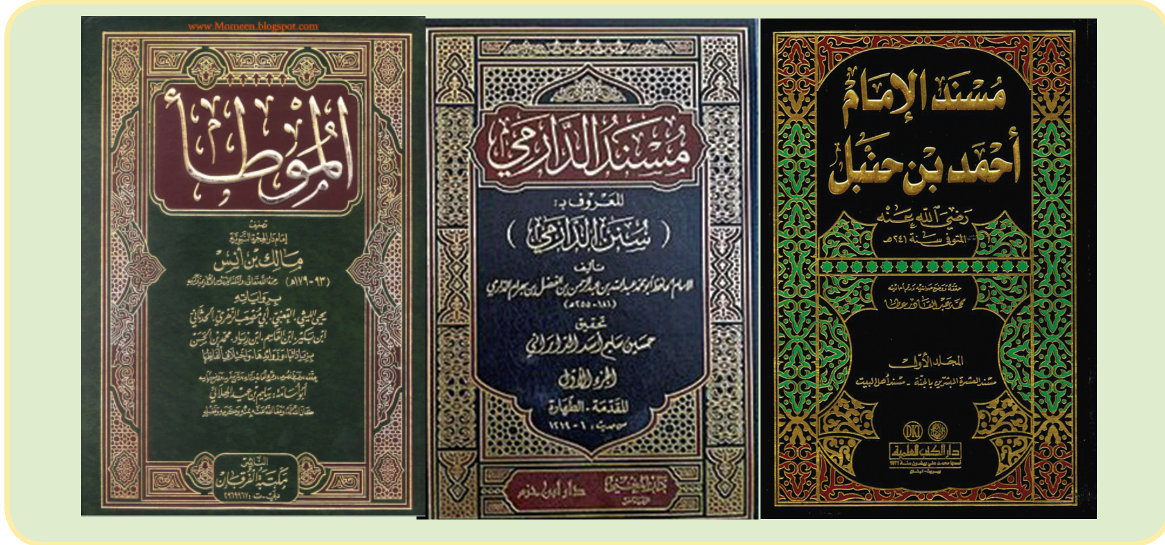
6. İbn Mace (ö.273/886), Sünen: 4341 hadis içeren eser, iki cilt hâlinde basılmıştır.

Yukarıda söylendiği gibi bu altı kitap, tarihsel süreç içinde Kütüb-i Sitte adını almıştır. Kütüb-i Sitte, şu üç temel eserin eklenmesiyle Kütüb-i Tis'a'ya yani dokuz ana kitaba dönüşmüştür:

7 **1. Mâlik b. Enes (ö.179/795), Muvatta':** Mevkuf (sahabeden rivayet edilen söz ve fiil) ve maktu (tabiinden rivayet edilen söz ve fiil) olanlar dahil toplam 1720 hadis ve haber içeren eser, iki cilt halinde basılmıştır.

8 **2. Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) Müsned:** Eserin altı ciltlik baskısı yaygındır. Şuayb el-Arnavut ve diğerleri tarafından tahkik ve tahrici yapılan elli ciltlik (son beş cildi fihristtir) Müsned yeni baskısına (Beyrut, 1416-1421) göre 27647 hadis ihtiva eder.

9 **3. Dârimî (ö.255/868), Sünen:** 3506 hadis içeren eser, iki cilt hâlinde basılmıştır.

Şüphesiz temel hadis kitapları, söz konusu Kütüb-i Tis'a'dan ibaret değildir. Bunlar hadis tarihinin altın çağı kabul edilen hicri üçüncü asrın eserleridir. Onlardan sadece Mâlik, hicri ikinci asrın ikinci yarısında vefat etmiştir. Ayrıca Abdürrezzâk İbn Hemmâm es-San'ânî'nin (ö.211/826) on bir cilt hâlinde basılan Musannef' ve Ebû Bekir İbn Ebî Şeybe'nin (ö.235/849) yirmi altı cilt hâlinde basılan Musannef' adlı eserleri, iki önemli temel kaynaktır.

Burada, Kütüb-i Tis'a üzerine yapılan Concordance adlı indeks (fihrist) çalışmasına işaret etmekte fayda vardır. Concordance (Konkordans), bir hadisin Kütüb-i Tis'a'da olup olmadığını öğrenmek ve hadisin geçtiği yerleri bulmak için kolaylık ve pratiklik sağlayan önemli bir kaynaktır. Müsteşrikler tarafından sekiz cilt hâlinde hazırlanan bu çalışma; Fransızca olarak Concordance et Indices de la Tradıtıon Musulmane, Arapça olarak da el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Hadîsi'n-Nebevî adını alır. Eser, kısaca **Concordance** veya **Mu'cem** diye bilinir.